

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

VAST WEL OF VAST NIET?

Over het vasten II

Vasten: vrijwillig en voor een bepaalde tijd afzien van genot en afleiding om het gebed tot God intensiteit en concentratie te geven. Is het verkeerd of niet dat die vorm van vroomheid, dat hulpmiddel bij het gebed uit ons geloofsleven verdwenen? Vraagt de Here van ons dit teken van toewijding tot zijn eer opnieuw toe te passen? Laten we nagaan hoe Israël, Gods volk vanouds, met het vasten omging. En of Jezus, onze Meester, het ook in zijn onderwijs of persoonlijk gebedsleven toepaste.

I. Uniek voorbeeld

Als onze Heiland door de duivel in de woestijn verzocht gaat worden, tekent de Schrift onder welke omstandigheden Hij die strijd aangaat: 'nadat Hij veertig dagen en veertig nachten gevast had' (Matt. 4 : 2). 'En Hij at niets in die dagen en toen zij voorbij waren, kreeg Hij honger'

(Luk. 4 : 2). Een mens kan niet zolang zonder water. Zonder eten kan hij meerdere weken. Maar dan heeft het lichaam alle overtollige stoffen verbrand en worden vitale weefsels aangetast. Na zes weken kon Jezus niet meer. Waarom dit vasten? Omdat Hij in deze periode zich in gebed volkomen wijdde aan zijn God met het oog op de taak van zijn leven. De geestelijke strijd zou in de confrontatie met de satan beginnen. Die strijd vergde intense geestelijke voorbereiding.

Jezus gebruikte dus persoonlijk een religieuze vorm waarmee, naar het OT, het berouw over de zonde en het roepen om Gods hulp uitgedrukt wordt. De Schrift meldt ons alleen die ene keer uit zijn leven als een absoluut gebruik van dit middel. Moet de navolging van Christus ook betekenen dat wij vasten, omdat Hij ons daarin voorging? Ook daarin werd immers zijn volkomen gehoorzaamheid als mens uitgedrukt. Laten we nagaan hoe in de heilige Schrift het vasten voorkomt.

Een vergelijking met het vasten van de Heiland valt direct op. Van Mozes wordt verteld dat hij bij de HERE op de berg was gedurende een periode van veertig dagen en nachten. 'Brood at hij niet en water dronk hij niet' (Ex.

HOOFDARTIKEL

Vast wel of vast niet?

E.A. de Boer

VERSCHEENEN

M. te Velde

UIT DE SCHRIFT

Zijn uw ogen goed?

J.M. de Jong

KERKELIJK LEVEN

Vrijmaking, hogeschool en promotierecht

M. te Velde

OP MAAT

Het Reformatorisch Dagblad: goed voor gereformeerde jongeren?

H. Folkers

AAN DE BROEDERWEG

Inauguratie professor Kwakkel

M. te Velde/C.J. Smelik

PERSCHOUW

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

34 : 28; Deut. 9 : 9). Blijkbaar absorbeerde het luisteren naar de HERE al zijn aandacht. Het is niet zo dat in aanwezigheid van de HERE er niet van voedsel genoten mag worden. Want bij een eerdere gelegenheid werd ons verteld hoe Mozes samen met andere leiders de HERE ontmoetten. Toen stond er: 'Zij aanschouwden God en zij aten en dronken' (Ex. 24 : 11). Ook in de tempel zouden Gods mensen van de vredeoffers mogen eten en erbij drinken.

Maar toen Mozes na de zonde met het gouden kalf de tweede keer de HERE zo ontmoet had, deed hij zo verslag: 'Daarop wierp ik mij voor de HERE neer, zoals de eerste maal, veertig dagen en veertig nachten – brood at ik niet en water dronk ik niet – vanwege heel uw zondig bedrijf (Deut. 9 : 18). Bij de aanbidding van God is toen de schuldbelijdenis en voorbede gekomen. Het vasten van Mozes werd daarom in absolute zin aan de Heiland opgelegd.

Ook van de profeet Elia wordt een veertig dagen-periode in de Schrift genoemd. Hij vroeg de HERE moegestreden hulp bij zelfdoding. De HERE antwoordt door een engel eten te laten brengen. Die dwingt hem te eten. 'Toen stond hij op, at en dronk en ging door de kracht van die spijs veertig dagen en veertig nachten tot aan het gebergte Gods, Horeb' (1 Kon. 19 : 8). Ook Elia ging naar Horeb, ook hij zou de HERE ontmoeten. Maar er wordt over het omgekeerde van vasten gesproken. Het eten gaf hem kracht voor de reis. Dat hij onderweg niets gegeten zou hebben staat er niet.

2. Vasten in het oude verbond

Op talrijke plaatsen in het OT komen we vasten als gelovig gebruik tegen. Het is een *uiting van verdriet en*

schuldbesef. Koning David ziet zijn schuld in en smeekt de HERE om genade voor het kindje dat Batseba ter wereld bracht. Hij vast en bidt dagenlang, als hun kindje doodziek is (2 Sam. 12 : 16). Als het kindje gestorven is, lijkt hij de rouw ineens af te leggen. Hij eet en verzorgt zich weer. Het personeel is verbijsterd, maar ter verklaring zegt David: 'Zolang het kind leefde, heb ik gevast en geweend, omdat ik dacht: misschien is de HERE mij genadig, zodat het kind in leven blijft'. Hier is het vasten dus geen rouwgebruik, maar een gebedsmiddel. Vasten is los van het gebedsdoel niet zinvol meer, want God heeft in de dood van het kindje aan David geleerd dat dit gebed niet verhoord wordt en dus niet voortgezet hoeft te worden. En David buigt zijn hoofd onder Gods beschikking. Ook van Nehemia horen we dat hij in verdriet over de toestand van stad en tempel tot de HERE wendt. 'Ook vastte en bad ik voor het aangezicht van de God des hemels'. Hij belijdt in naam van het volk de schuld (1 : 4). Op basis van de schuldbelijdenis formuleert hij kort het doel van zijn voorbede: hij wil immers vragen of de koning hem verlof wil geven om Jeruzalem te herbouwen. Ook Daniël vast en bidt persoonlijk om de zonden en de nood van het volk (9 : 3). Belangrijk is nog te noteren dat het vasten zo beschreven wordt: 'smakelijke spijs at ik niet, vlees noch wijn kwamen in mijn mond en ik zalfde mij in het geheel niet, tot er drie volle weken verlopen waren' (10 : 3). Daniël onthoudt zich dus van alle luxe. *Vasten bij het bidden: het is een persoonlijk gekozen vorm om intens en oprecht eerst schuldbelijdenis en dan voorbede te doen.*

Zo kon het ook misbruikt worden. Achab kondigde een tijd van vasten af voor heel Juda, toen hij Nabod in staat van beschuldiging stelde (1 Kon 21). Tegen zulke onoprechtheid toornen de profeten, zoals bijvoorbeeld in Jesaja 58. Dit is een prachtig hoofdstuk in dit verband. De HERE vraagt: 'Is dit niet het vasten dat Ik verkies: de boeien van de goddeloosheid los te maken, de banden van het juk te ontbinden, verdrukten vrij te laten en elk juk te verbreken? Is het niet dat gij voor de hongerige uw brood breekt en arme zwervelingen in uw huis brengt, ja, als gij een naakte ziet, dat gij hem bekleedt en dat gij u niet onttrekt aan uw eigen vlees en bloed' (vs 6-7). Dat alles is de beste vorm van verootmoediging. Vasten is voor de HERE meer dan onthouding. Het positieve doen van Gods wil moet immers vooropgaan.

Zo'n *nationaal vasten* vinden we bijvoorbeeld ook afgekondigd door koning Josaphat aan de vooravond van een oorlog (2 Kron 20). Ezra kondigt een vasten af 'om ons te verootmoedigen voor onze God en van Hem een spoedige tocht af te smeken' (8 : 21-23). Nehemia roept het volk op tot boete en schuldbelijdenis (9 : 1). De Joden smeken God om hen te helpen als Haman's plan om hen uit te roeien bekend wordt (Esther 4 : 3). Ja, de HERE God zelf roept tot zo'n vasten op. 'Blaast de bazuin op Sion, heiligt een vasten' (Joël 2 : 12, 15).

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE, DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RIJTER, DRS. H. VELDMAN.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK, J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK

REDACTIEASSISTENT

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265 AG Kampen. Tel. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:

De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES

Uitgeven) Oosterbaan & Le Cointre B.V., Postrekening 406040 t.n.v.,

De Reformatie, Goes. Postbus 25, 4460 AA Goes. Tel. (01100) 15591

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland).

Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost)

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie s op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,63 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

De enige plaats waar het vasten als vaste vorm **geboden** lijkt te zijn is het voorschrift voor de viering van de Grote Verzoendag, en dus één keer, een dag per jaar. Die gelegenheid is nog in de tijd van het NT bekend als 'de vasten' (Hand. 27 : 9). In Numeri 29 : 7 staat: 'Op de 10e dag van de 7e maand zult gij een heilige samenkomst hebben en u verootmoedigen'. Dat laatste woord betekent letterlijk: je neerbuigen, vernederen (en hoeft niet altijd vasten te betekenen). In Psalm 35 : 13 staat er ter verduidelijking bij: 'ik verootmoedigde mij met vasten'. En zo staan 'zich verootmoedigen' en 'vasten' ook naast elkaar in Jesaja 58. Wat dat vasten precies inhield wordt niet nader omschreven.

Na de ballingschap zijn vier extra **vastendagen** ingesteld om de schande en ellende van de wegvoering te blijven gedenken (Zach. 7 : 3-5; 8 : 19). De Bijbel meldt geen bevel van de HERE hiertoe, zodat we ervan uit mogen gaan dat die dagen op gelovig initiatief van de leiders is ingesteld. Ook het huidige Jodendom in de verstrooiing kent nog zulke dagen. Bij de vraag 'moeten we dat blijven doen?' stelt de HERE de tegenvraag: 'Hebt gij dan inderdaad voor Mij gevast?'. De HERE antwoordt in 8 : 19: 'Het vasten in de 4e, 5e, 7e en 10e maand zal voor het huis van Juda worden tot vrolijkheid en vreugde, ja tot blijde feesten'. De schande en ellende van de ballingschap mag Israël dankzij Gods genade achter zich laten en weer vrolijk zijn! De HERE schaft de vaste vastendagen genadig af.

De conclusies zijn:

1. Vasten is in het OT uiting van verdriet of nood die het gebed onderstreept, altijd in het besef van schuld tegenover de HERE. Het misbruik in onoprechtheid wordt bestreden: dan hoeft het voor de HERE al niet meer.
2. De periode van absoluut vasten, zoals door Mozes tot twee maal toe in acht genomen, komt bovendien voort uit de nabijheid van God. Het vasten van Jezus is onnavolgbaar vanwege de roeping die op zijn schouders lag.
3. Het kan een persoonlijk gekozen vorm zijn om het gebed intensiteit en eerlijkheid te geven. Geestelijk leiders kunnen heel het volk oproepen om samen schuldbelijdenis en voorbede te doen. Vasten is een passende vorm van verootmoediging die veel gebruikt is.
4. Vasten is geen nadrukkelijk bepaald en inhoudelijk omschreven gebod. Tijdsduren omvang van onthouding zijn variabel.

3. **Vasten in Jezus' dagen**

Vasten is een gelovig gebruik dat we in Israël tegenkomen, en in het nieuwe verbond zien doorlopen. In het geboorteverhaal van de Here Jezus horen we van Hanna, de profetes. Zij 'diende God onafgebroken in de tempel, met vasten en bidden, nacht en dag' (Luk. 2 : 37). Ziet u, ook

hier is vasten gecombineerd met bidden. De praktijk van de Farizeeën, de wetsgetrouwe Joden, komt uit in die kleine gelijkenis over de tollenaar en de Farizeeër bij de tempel. De laatste zegt God in gebed: 'ik vast twee maal per week' (op maandag en donderdag, Luk. 18 : 12). Op zich veroordeelt de Here dit niet, als Hij dit verhaal vertelt.

We zagen dat Jezus zelf zijn publieke werk begon met een tijd te vasten. Maar tijdens zijn jaren in de openheid valt het de mensen op dat Hij zelf niet vastte, zoals de Farizeeën in die dagen. Jezus oefent **kritiek** op de praktijk van het vasten, zoals sommige Farizeeën die demonstreerden. Zij maken, verwijt Hij hen, hun gezicht ontoonbaar 'om zich aan de mensen te vertonen, wanneer zij vasten'. Jezus veroordeelt het uiterlijk vertoon van nederigheid en verdriet. Het gebruik op zich tast Hij niet aan, want Hij vervolgt: 'Maar gij, zalf uw hoofd, als gij vast, en was uw gelaat om u bij uw vasten niet aan de mensen te vertonen, maar aan uw Vader die in het verborgene ziet; en uw Vader zal het u vergelden' (Matt. 6 : 16-18). Zalf tijdens het vasten uw hoofd: verzorg uzelf! Toont uzelf aan God. Ook in het verband van Matteus 6 heeft vasten alles met bidden te maken.

De evangeliën lichten ons niet in over de vraag of Jezus ook na de veertig dagen in de woestijn persoonlijk gevast heeft. Dat men bij Hem geen zichtbare bewijzen van een vasten waarnam, zegt niets. Want de Heiland verwijst met het bidden ook het vasten naar de binnenkamer. De vastendagen nam Hij niet waar. De Schrift vertelt ons wel vaak over Jezus' gebeden en de tijd van concentratie die Hij telkens nam. Omdat Hij het vasten als zodanig niet afwijst, neem ik aan dat zijn gebedstijden met vasten gepaard gingen.

Op een dag heeft Jezus de maanzieke jongen genezen. De vader was eerder naar de discipelen gegaan, maar die hadden de jongen niet beter kunnen maken. Eerder hadden zij zoiets wél gekund (zie Matt. 10 : 8; Luk. 10 : 17v). Nu zegt Jezus tegen zijn leerlingen over de uitdrijving van boze, ziekmakende geesten: 'Maar dit geslacht vaart niet uit dan door bidden en vasten' (Matt. 17 : 21). In uw Bijbel staat dit vers tussen vierkante haken. Daarmee suggereren de vertalers dat dit vers in sommige handschriften ontbreekt. Vergelijking van die handschriften leert echter dat de Here dit wel degelijk gezegd heeft. Opnieuw, bidden en vasten hoort bij elkaar. **Vasten geeft intensiteit aan het gebed in een situatie van geestelijke strijd!**

Een belangrijk stukje in de Bijbel is Matt. 9 : 14-17. De discipelen van Johannes de Doper kijken vreemd tegen de leerlingen van Jezus aan. 'Waarom vasten wij en de Farizeeën wel, maar uw discipelen niet?', vragen zij Jezus. Johannes de Doper ging het volk voor op de weg van boete en bekering. Zijn hele levensstijl getuigde van soberheid. Ook in de uiterlijke dingen leerde hij zijn leerlingen om van echt verdriet over de zonden blijk te geven. Jezus valt op als anders. Zijn antwoord is: bruiloftsgasten

treuren niet, als de bruidegom in hun midden is. De bedoeling is duidelijk: nu Jezus er is, mag iedereen die Hem volgt, vrolijk zijn. Daarom vertonen Jezus' discipelen een andere stijl. 'Zolang zij de bruidegom bij zich hebben, **kún**nen zij niet vasten' (Mark. 2 : 19)! De Here voegt er echter wel iets aan toe. Hij zegt namelijk ook: 'Er zullen echter dagen komen dat de bruidegom van hen weggenomen is, en dan zullen zij vasten'.

Op grond van de uitleg van Markus 2 : 19 en 20 gaan de wegen van toepassing uiteen. Heeft de Here het vasten voor zijn volgelingen verboden? De vraag is op welke tijd zijn woorden over de afwezigheid van Hem, de bruidegom slaan. Is het de tijd na zijn hemelvaart tot aan de wederkomst? Of zijn het de drie dagen die hij voorzegd heeft, tussen zijn sterven en opstanding?

Voor de eerste uitleg pleit dat de Here ook over zichzelf als bruidegom spreekt in de gelijkenissen over het koninkrijk. De weg en de strijd van het geloof worden in afwachting van zijn komst als voorbereiding op de komst van de bruidegom getekend (Matt. 25 : 1-10). De roeping tot het koninkrijk is als een uitnodiging tot de bruiloft (Matt. 22 : 1-14). Zo is de kerk van Christus zijn bruid op aarde die roept om zijn komst (Openb. 22 : 17). Pas dan is de bruiloft van het Lam gekomen (19 : 7). Jezus ging ons voor in het bruidsvertrek, het koninkrijk van zijn Vader. Het weggenomen worden is dan ook de hemelvaart. Jezus wijst vooruit naar de tijd waarin het gaat om **de strijd om in te gaan in dat koninkrijk**. Vasten en bidden zal je dan nodig hebben.

Tot zover de informatie die de evangeliën ons bieden en die ons dus inzicht geven in de Joodse praktijk en Jezus' beoordeling van het vasten. De conclusies zijn:

1. De Here Jezus wijst het vasten, ter ondersteuning van het gebed, zoals dat onder Gods volk gebruikt werd beslist niet **af**. Zijn persoonlijke **voorbeeld** kan ons aanmoedigen om vormen voor vandaag te zoeken.
2. Er is geen nadrukkelijk **gebod** om te vasten, als **aspect** van het gebed, in de Bijbel. We kunnen elkaar dus niet bepaalde vormen voorschrijven. Wel typeert de Heiland de tijd van het zoeken van het **koninkrijk** als een tijd waarin het vasten nodig is. Ook de geestelijke strijd kan om vormen van vasten vragen.

E.A. de Boer

'**Zo heeft nog nooit een mens gesproken**' is een boekje waarin op elke twee bladzijden links een tekening van Hermieneke Schaeffer is afgedrukt en rechts een kort gedicht van Theo Coenraads met enkele verzen uit het Johannes-evangelie. Het wil 'kant-tekeningen' bieden bij het vierde evangelie. De teksten en tekeningen verschenen eerder in **Bij de Tijd**. Uitgever: Van den Berg, Kampen. Prijs: f 14,90.

Van dr. W.G. de Vries verscheen bij Oosterbaan & Le Cointre in Goes, in de R.B.-serie, het boek **Van Adam tot Abraham. Gericht en genade** (144 blz.). Het boek gaat over Genesis 1 tot 14. Het heeft een heldere structuur en geeft bij elk van de 14 hoofdstukken gespreksvragen. Prijs: f 28,-.

Van M.R. van den Berg, Nederlands-gereformeerd emeritus-predikant, verscheen in 1986 het boek **Beeldsprakig. Het onderwijs van Jezus in gelijkenissen**. Onlangs kwam er een derde druk, bij Van den Berg in Kampen. Omvang: 179 blz.. Prijs: f 27,50.

M.J.A. Zwikstra-de Weger beantwoordde in **Rondom het Woord** in de jaren 1984-1992 allerlei vragen van vrouwenverenigingen over punten uit de Bijbel, de belijdenis of de ethiek. Een selectie daaruit verscheen nu bij De Vuurbaak in Barneveld onder de titel **Vraagtekens. Vragen over Bijbel, geloof en kerk** (1993). Bij Bijbelstudie een goed en nuttig boekje (124 blz.). Via een tekstregister en een zaakregister is het gemakkelijk te raadplegen. Prijs: f 18,90.

Een van onze redacteuren, drs. R. ter Beek, schreef de brochure **Israël en de Bijbel. Een plaatsbepaling** (19 blz.). Het gaat vooral in op de vraag: hoe ligt de verbinding tussen het Israël van vandaag – de joodse staat in het Midden-Oosten – en het Israël uit de Bijbel? Een uitgave van de **STEVAJ**, de Stichting ter bevordering van evangelieverkondiging aan het joodse volk (Postbus 1011, 4200 CA Gorinchem). Prijs: f 2,50 in de boekhandel; voor f 3,50 thuis gestuurd via Stevaj (tel. 01899-26089 en giro 2307744).

Naar een nieuwe Bijbelvertaling? onder redactie van G.W. Lorein bevat voor het grootste deel lezingen van studiedagen van het 'Evangelisch Beraad 2002'. Dit Beraad is een werkgroep van de Nederlandse en Vlaamse Evangelische Alliantie die zich bezig houdt met de ontwikkelingen rond een nieuwe bijbelvertaling. Omvang: 124 blz.. Uitgegeven bij Groen in Leiden. Prijs: f 19,95.

M. te Velde

Tailor John

Groothandel in confectie

Specialist in kookkleding i kostuums en smokings vanaf f 298,-

Vraag vrijblijvend een offerte aan bij

TAILOR JOHN, Marsweg 35, 0013 PE Zwolle.

telefoonnr 038-600825, fax 038-600599.

ZIJN UW OGEN GOED?

Dus zijt gij het niet die mij hierheen gezonden hebt, maar God.

Gen. 45 : 8a.

Er is iets met Jozefs ogen. Hij heeft iets bijzonders gezien. Hij is gaan inzien dat God in zijn leven goed en almachtig bezig was. Moet je horen hoe hij over de Here spreekt: dus zijt gij het niet, die mij hierheen gezonden hebt, maar God. Bij elkaar zegt hij drie keer: God was er in.

Zat de Here hier werkelijk in? Het was toch allemaal echt menselijk. Een vader die een zoon voortrekt en zo de anderen prikkelt. Jozef, die zijn broers irriteert door zijn droomverhalen. Zou God dat wijs vinden? Broers met afgunst die hun broer smerig te pakken nemen. Handelaars die hem als slaaf doorverkopen. Een vrouw die wel eens wat wil met die slaaf. Potifar, die de zaak niet goed onderzoekt. Gods afkeuring kennen we uit de geboden zes, zes en acht, zeven en negen. Jozef tenslotte in de gevangenis. Wat hiervan komt overeen met de belofte van God over zegen? Zou God er de hand in kunnen hebben? Is het niet alleen maar slecht menselijk?

En verder: het is ook nog een zaak van de duivel. Hij zit achter mensenhandel, slavernij, **Potifars** vrouw, onrecht en vergeten.

Hij zit er achter als het gezin van Jakob ook verder uit elkaar gaat vallen. De broers zijn het niet eens rond de verkoop, Ruben wou anders. Er komt verder een slecht geheim tussen de vader en de zoons. Juda gaat ook kort nadien wonen bij een inheemse vriend en trouwt met een inheemse.

In die tijd kwam de duivel nog in de hemel. Kijk eens naar die onwijze, die irritante, die afgunstige mensen. Zijn ze beter dan bijvoorbeeld Potifar en zijn vrouw? 'Door U zullen alle geslachten van de aarde gezegend, vooruitgeholpen worden.' Kan dat met dit stel?

Kortom: zondig mensenwerken echt duivelswerk. Kun je dan tegelijk zeggen: werk van God? Is het niet onmogelijk om hier te zeggen: Gods hand zit er in?

Toch kan het. En Jozef doet het. Hij zegt alleen niet: God heeft mij verkocht. Niet: God heeft me in de gevangenis gezet. Hij zegt niet dat God kwaad gedaan heeft, maar wel: God heeft een goed doel. En ik zie dat doel. God wil een groot volk in het leven houden. In dat plan heb ik, Jozef, een taak. Ik ben niet onderkoning geworden om te kunnen terugslaan. Maar om de familie te dienen op het punt waarop God me nodig heeft. En ik doe er graag in mee.

Dan legt hij uit. Die hongersnood blijft nog jaren. En wie heeft een betere positie om hen daarin te redden dan ik, onderkoning van Egypte, met de enorme graanvoorraden onder mijn beheer?

De Here heeft deze overtuiging laten groeien in het leven van Jozef. Duivels en mensen deden veel kwaad, maar ondertussen gebeurde precies wat God bereiken wilde: Abrahams kinderen kregen een helper. Zonder Jozef zouden veel mensen gestorven zijn, ook zijn familie. Jozef heeft het goed gezien: ik, met mijn moeilijke leven, God kan mij hier gebruiken.

Dat zag hij, terwijl hij niet eens op catechisatie kon leren: 'daarom vertrouw ik zo op Hem, dat ik er niet aan twijfel, of Hij zal mij voorzien van alles wat ik voor lichaam en ziel nodig heb, en ook elk kwaad, dat Hij mij in dit moeitevol leven toe deelt, voor mij doen meewerken ten goede'.

Hij had geen doopsformulier, om daarin tot zijn troost na te lezen, dat God ons van al het goede zal voorzien en al het kwade van ons zal weren of, als Hij ons toch kwaad laat overkomen, het zal laten meewerken ten goede.

Hij had geen NGB 13, waarin staat: 'Want zijn macht en goedheid zijn zo groot en gaan ons begrip zo te boven, dat Hij zijn werk zeer goed en rechtvaardig beschikt en doet, ook al handelen de duivelen en goddelozen onrechtvaardig'.

Hij had ook geen Rom. 8, waar het voorgaande o.a. op steunt. Hij had misschien niets dan mondelinge verhalen uit zijn jeugd, en de dromen.

Vandaag krijgen we op allerlei manieren mee: God laat alles voor u meewerken ten goede. Dat weten we bij voorbaat. Zo wil de Geest onze ogen openen voor het werk van de Vader in de hemel. Bij Jozef zal het ook wel niet in één keer gegaan zijn. De Geest draait niet even een knop om in iemands leven. Het heeft vast jaren gekost om het zo te kunnen zeggen.

Hoe staat het met onze ogen? Geloven we, dat God alles ten goede leidt? Wil je God bezig zien in je leven? Want Hij is er echt in, in vrolijke tijden en als er niets goed gaat. Wilt u God zien, ook als alles menselijke fout en opzet lijkt, afgunst, onrecht en oneerlijkheid? Want dan zit God er toch in, ten goede. Natuurlijk mag oneerlijkheid bestreden worden, maar toch is de Here er in.

Als we God willen zien, dan **kunnen** we vooruit gaan van onze mooie en van onze moeilijke tijden. Dus de vraag die je jezelf moet stellen is: zijn mijn ogen wel goed?

J.M. de Jong

VRIJMAKING, HOGESCHOOL EN PROMOTIERECHT

Het gereformeerd interfacultair tijdschrift *Radix* kwam deze zomer met een nummer ('juli 1994) dat geheel gewijd was aan de *Vrijmaking van 1944*. Vorige week reageerde dr. A.N. Hendriks als gast-schrijver in deze rubriek op de waarnemingen en taxaties van prof. dr. T.M. Klapwijk.

Deze week een reactie op een paar vragen die dr. B.M. Balk in zijn Radix-artikel over de Vrijmaking stelde. Ze gingen over de continuering van de predikantsopleiding in Kampen en over het promotierecht. Was dat in 1945 wel zo direct nodig? En was het wel realistisch?

Balk kritiseert onder andere de haast waarmee na de breuk van 1944-1945 de 'vrijgemaakten' hun kerkelijk leven opnieuw hebben ingericht 'naar het bekende model'. Balk spitst dat toe op de opleiding in Kampen. Hij noemt 'de zgn. continuering van de Theologische Hogeschool inclusief nieuwe hoogleraarsbenoemingen en de malle – er waren immers geen promovendi te bekennen – toekenning van het promotierecht'.

Overhaaste continuering van de Theologische Hogeschool. Malle toekenning van het promotierecht. Zijn dat juiste typering? Geen promovendi te bekennen, is dat waar? Ik geloof, dat dr. Balk zich hier vergist en ik wil dat aanwijzen door iets te vertellen over de achtergronden van de besluiten van 1945.

Kampen klein gehouden

Jarenlang was 'Kampen' klein gehouden doordat de synodes weigerden groen licht te geven voor **promotiestudie**. Zulke studie was **wel** mogelijk aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Logisch dat de meer begaafde studenten al bij voorbaat daarheen gingen of in ieder geval na hun kandidaatsexamen in Kampen naar Amsterdam vertrokken. **R.H. Bremmer** bijvoorbeeld deed in mei 1939 kandidaatsexamen in Kampen. Hij wilde doorstuderen, maar moest daarvoor wel naar de VU, naar Hepp. Deze stand van zaken gaf aan 'Amsterdam' binnen de

kerken een flink stuk overwicht op 'Kampen'. De Kamper professoren konden academisch gezien geen school vormen. Het theologisch 'kader' in de kerken droeg altijd het stempel van de VU: verreweg de meeste doctoren in de kerken waren leerlingen van Amsterdam.

In Amsterdam keek men op Kampen neer als op een 'domineesschool'. Als je met een Kamper diploma aan een doctoraalstudie wilde beginnen, dan werd dat niet erkend. Dan moest je opnieuw examen doen en bepaalde stukken studie overdoen. Aan de 'eigen' VU werd je min of meer net zo behandeld als aan een Rijksuniversiteit.

Tegen deze achtergrond is het begrijpelijk, dat verschillende leerlingen van Kampen liever aan een **buitenlandse** universiteit gingen studeren en promoveren. Zo bijv. **T. Hoekstra** en **G. Keizer**. Zo ook **K. Schilder** nadat hij in 1930 eerst had geprobeerd aan de **W** een aanvaardbare regeling te treffen. Professor **Hepp** stelde hem de eis, dat hij de dogmatiek vanaf het eerste jaar moest overdoen en alle dictaten van **Hepp** moest bestuderen. Dat wilde Schilder niet.

Pas tegen het eind van de jaren dertig liet men aan de **W** dergelijke eisen vallen en werden jonge afgestudeerden uit Kampen als volwaardige kandidaten in de theologie erkend.

Opwaardering tegengehouden

In de loop van de jaren dertig werd trouwens de verschillende status van Amsterdam en Kampen steeds meer onhoudbaar. In Kampen werkte een team van zeer bekwame docenten: **J. Ridderbos**, **S. Greijdanus**, **K. Schilder**, **G.M. den Hartogh**, **K. Dijk**, **J.H. Bavinck**. Allemaal gepromoveerd. Allemaal erkende wetenschappers.

Zij waren best in staat om doctoraal-studie en proefschrift-studie te begeleiden. Het was ook naar buiten toe een vreemde vertoning, dat een begaafde wetenschapper als Schilder geen promotie-leerlingenmocht hebben.

Maar vooral vanuit Amsterdam bleef men de opwaardering van Kampen tegenhouden. W-professoren spotten ermee, als Schilder zich wel eens 'de dogmaticus van Kampen' noemde! En een van hen beweerde, dat je in Kampen **wel** kandidaat 'tot de heilige dienst' of 'kandidaat tot het **praeparatoir** examen' kon worden, maar geen 'kandidaat in de theologie'. Kampen was immers geen wetenschappelijkeopleiding?

Harde lijn

Op de synodes van 1936, 1939 en 1942 zijn verschillende

vormen besproken om het probleem op te lossen. Er kon misschien een bepaalde combinatie met Amsterdam worden gemaakt: promoveren in Amsterdam bij een Kamper hoogleraar. Of in Kampen een apart promotie-instituut oprichten naast de Theologische Hogeschool. Een paar jaar na de Vrijmaking hebben de 'synodalen' voor die laatste vorm gekozen: de Johannes Calvijn Academie. Maar in 1939 (synode van Sneek) zat dat er beslist niet in. En in 1943 werd zelfs het promotierecht voor Kampen door de synode van Utrecht onder voorzitterschap van Berkouwer regelrecht afgewezen.

Dat was een harde lijn! En het heeft ook veel onrust in de kerken veroorzaakt. Het leek er in 1943 op, dat een heersende groep in de kerken onder leiding van Amsterdamse professoren de Theologische Hogeschool een flinke duw wilde geven. Vooral Greijdanus en Schilder hadden zich kerkelijk en theologisch altijd zelfstandig tegenover de VU-mannen en de 'VU-theologie' opgesteld. Maar hun werd in 1943 nog eens nadrukkelijk de academische pas afgesneden.

Er speelde ook nog een ander punt mee. Als Kampen *niet* een aan Amsterdam gelijkwaardig instituut was, zou een fusie van de beide opleidingen in de toekomst ook eerder mogelijk zijn! En dan natuurlijk zo, dat de mindere ('Kampen') werd ingelijfd in de meerdere (de VU).

Hernieuwde start van de opleiding

Na de Vrijmaking stonden de *vrijgemaakte* kerken voor de vraag: wat doen we met de opleiding van predikanten?

Al in oktober 1944 hebben de kerken in het Noorden zich daar in Groningen over beraden. Toen werden alleen wat voorlopige regelingen getroffen. Er waren kandidaten feitelijk klaar met de studie. Wie moest hen examineren? Dat kon je een paar maand uitstellen. Zeker in die akelige laatste oorlogswinter, toen toch nauwelijks ergens normale academische examens mogelijk waren.

Maar dat ging niet eindeloos. En je kon ook niet zo maar ergens in een classis een broeder die zijn studie feitelijk klaar had tot theologisch kandidaat proclameren. Ook naar buiten toe kon dat niet. Erkende titels konden alleen door een erkend instituut worden verleend.

Natuurlijk had K.S. wel weer gewoon dominee kunnen worden, zoals dr. Balk schrijft. Maar laten we wel wezen, vriend en vijand in Nederland zou dat wel een malle vertoning hebben gevonden! Zo'n man van groot formaat weer neerzetten in een gewone gemeente, dat was een blamage geweest. Vandaar de plannen – al in het voorjaar van 1944 – om Schilder dan nog liever ergens aan een Rijksuniversiteit een bijzondere leerstoel te bezorgen.

Maar het ging in 1945 niet om Schilder of om Greijdanus. Niet omwille van hen werd op Broedenvég 15 de opleiding heropend. Het was vanouds een bewuste keus van de kerken geweest om voor een goede wetenschappelijke opleiding van haar predikanten te zorgen. Hoe lang mag je zo'n 'beginsel' van eigen, kerkelijke opleiding op sterk water zetten?

Bovendien ging in 1944 en 1945 plm. tweederde van de studenten van de 'ongedeelde' School met de Vrijmaking mee, ongeveer 70 jonge mannen. Ze hadden in bezettingstijd zo goed en zo kwaad als het ging gestudeerd. Nu wilden ze verder. Ze wilden afstuderen. Graag zo snel mogelijk.

Wat moesten de kerken daarmee? Ze naar de VU sturen? Dat kon natuurlijk niet. Of naar een Rijksuniversiteit? Of naar Apeldoorn? Maar was dat adequaat onderwijs voor predikanten in de Gereformeerde Kerken? Of had men ze door predikanten verder moeten laten begeleiden zoals in de eerste jaren na de Afscheiding? Ook verre van adequaat. En breng zó maar eens 70 studenten onder! En wat voor niveau krijg je dan?

Ik zie niet goed, hoe de kerken iets beters hadden kunnen doen dan de opleiding in Kampen op korte termijn voortzetten en daar naast Greijdanus en Schilder professorabele mensen als Holwerda, Veenhof en Deddens benoemen.

Wie dat 'razendsnel' of 'overhaast' noemt, onderschat hoe diep de in 1944 getrokken scheur was. Van synodale kant was sinds 1936 en vooral sinds 1943 systematisch elk streven naar verzoening en compromis platgewalst. Dat kan ieder in de literatuur nalezen en door bronnenstudie bevestigd krijgen.

Promotierecht in 1945

En nu dat promotierecht in 1945. Dr. Balk zegt: er waren nog lang geen promovendi te bekennen. Inderdaad heeft het nog tot 1961 geduurd voordat er daadwerkelijk iemand in Kampen promoveerde: C. Trimp, toen predikant in Voorburg.

Maar gezien de voorgeschiedenis was het ook *niet doorslaggevend*, of er concrete aanmeldingen voor een promotie waren. Het ging nu éerst om het *principe*: is Kampen een 'domineesschool', een seminarie, of willen we ruimte geven voor een volledig academisch beoefenen van de theologie?

De kerken kozen direct voor het laatste. Met het oog op de opvolging in Kampen, de aanwas van toekomstige professoren? Dat ook. Maar dat niet primair. Men kan er de Acta van de synode van 1945 op nalezen. Het ging primair om de *kwaliteit* van het bezig zijn in de theologie in heel de kerk. Het serieus zelfstandig en verantwoord bezig zijn met de Schrift en met de gereformeerde leer en met de ethiek, enzovoorts, zou er door bevorderd worden. Dat is niet 'mal'. Maar dat was noodzakelijk!

In het blad *Radix* hebben een- en andermaal *kritische* opmerkingen gestaan van de kant van niet-theologen over de wetenschappelijke uitstraling van onze opleiding in 'Kampen'. We mochten daarom dunkt me in *Radix* een positiever oordeel over het besluit van 1945 verwachten.

Geen toekenning, maar opheffing van de blokkade

Vanwege het principe: *in Kampen op wetenschappelijke wijze bezig zijn*, besloten de kerken, dat de hoogleraren

gebruik zouden maken van hun bevoegdheid tot het afnemen van doctorale examens en tot het verlenen van de doctorstitel.

De formulering is hier een beetje apart, maar expres zo gekozen. De synode van 1945 heeft het promotierecht niet aan de Hogeschool toegekend of verleend. Het promoveren van mensen tot doctor is immers geen kerkelijke, maar een academische taak. En promotierecht is iets, dat per definitie eigenlijk al hóórt bij het professor zijn aan een instelling voor wetenschappelijk onderwijs.

Normaal gesproken oefenden professoren aan een hogeschool of universiteit in die dagen dat recht ook gewoon uit. Ook aan 'vrije' faculteiten. Maar in het geval van Kampen was er steeds een belemmering geweest, namelijk dat de synodes het de proffen van Kampen niet toestonden. In 1945 veranderde dat. De synode zei: de hoogleraren zullen voortaan van hun bevoegdheid (die ze eigenlijk al **hèbben**) gebruik maken. Met andere woorden, de kerken gaan daar nu mee akkoord, ze geven groen licht.

Dat was geen 'toekenning' van het promotierecht door de kerken aan de professoren, maar het was een wegnemen van de blokkade, die jarenlang de ontplooiing van 'Kampen' gefrustreerd had.

Waar waren de promovendi?

Dr. Balk vindt het besluit van 1945 over het promotierecht eigenlijk maar een malle vertoning. De promovendi waren immers nog nergens te bekennen.

Wie kijkt naar de principes waar het hier om ging, zal m.i. de zaak heel anders moeten beoordelen. Maar ook praktisch gezien klopt de taxatie van dr. Balk niet.

Het zal waar zijn, dat een eerste 'eindproduct' in de vorm van een promotie nog lang op zich liet wachten. Langer dan men in 1945 heeft gehoopt. Er waren wel mannen met talent. Maar wat werd hun energie in die eerste jaren na de oorlog opgeslokt door de opbouw van het kerkelijk leven! Ze hebben heel hard gewerkt. Maar het directe werk in de gemeente ging vóór. Had men dat in 1945 kunnen voorzien? Is het billijk om er achteraf denigrend over te doen, dat men in 1945 wel enige visie en durf had?

Bovendien, in het Radix-artikel gaat het over promoties die zo lang uitbleven. Maar we moeten ons realiseren, dat het promotierecht al direct in 1945 een bepaald effect kreeg. Je kon immers tot dan toe in Kampen niet alleen niet promoveren, maar je kon er na je kandidaats-examen ook niet aan het vóórliggend traject, aan een **doctoraal**-studie beginnen.

Tegenwoordig is ieder die bij ons in Kampen afstudeert doctorandus in de theologie. Maar toen was het eindexamen het kandidaatsexamen. En ieder die ook maar één stap wilde zetten op het pad van verdere academische studie, kon in Kampen niet terecht.

Voor de kerken was het daarom – afgedacht van de principiële kant – in 1945 ook praktische reële vraag: waar kunnen studenten met ambitie voor voortgezette studie na

hun kandidaatsexamen straks terecht? Wilde men in de Gereformeerde Kerken aan eigen theologische **kader-vorming** doen, dan was promotierecht voor de Kamper Hogeschool een eerste vereiste.'

Conclusie

Uit het voorgaande moeten we mijns inziens de volgende conclusie trekken. De **kritiek** in Radix op de voortzetting van de Theologische Hogescholen de acceptatie van het promotierecht in 1945 doet helemaal geen recht aan de situatie en de motieven van toen. Ze is daarom onterecht en niet billijk.

M. te Velde

¹ De *Almanak* F.Q.Z. 1946, vermeldde de namen van 14 predikanten die zich hadden laten inschrijven voor het doctoraal examen. Het *Handboek* 1948 gaf voor de doctorale studie al een lijst met 35 namen (op f 185 dienstdoende predikanten). Er was wel **ambitie** voor voortgezette studie!

REEDS 140 JAAR
donatus **VERZEKERT**
VERTROUWD

DONATUS,

- is bij uitstek specialist in het verzekeren van kerkelijke eigendommen
- verricht gratis inspecties en taxaties door eigen, speciaal opgeleide bouwkundig experts
- is een non-profit maatschappij. De winst wordt aan de leden/verzekerden uitgekeerd in de vorm van premie-restitutie. (Over de afgelopen 10 jaar gemiddeld 50%!)
- kent op maat gesneden polisvoorwaarden, zoals een extra-kostendekking indien na een schade het gebouw niet meer voor kerkelijke diensten kan worden gebruikt en naar elders moet worden uitgeweken.

Onderlinge Verzekering Maatschappij Donatus u.a.

Postbus 5055
5201 GB 's-Hertogenbosch

Telefoon 073 - 122166
Telefax 073 - 890365

Vraag vrijblijvend om een offerte of gesprek, ook als u nog elders verzekerd bent. Het verplicht u tot niets.

HET REFORMATORISCH DAGBLAD: GOED VOOR GEREFORMEERDE JONGEREN?

Een felicitatie voor het ND

De herdenking van 50 jaar Vrijmaking valt bijna samen met het 50-jarig jubileum van het *Nederlands Dagblad*. Er ligt dan ook een directe relatie tussen beide jubilea. Het *Nederlands Dagblad* is ontstaan in de hitte van de kerkstrijd. Sindsdien is de krant nauw verbonden gebleven met de groei en de ontwikkeling van het gereformeerde leven binnen de vrijgemaakte kerken. Daarom is het mooi dat een groep lezers van de krant, vanuit deze verbondenheid, een actie is begonnen om de krant een jubileumgeschenk aan te bieden. Een geschenk als een morele steun in de rug, maar ook als een daadwerkelijke steun om een moeilijke tijd te doorstaan.

Dit initiatief wordt gelukkig breed gedragen. Ook door lezers die zorgen hebben over bepaalde ontwikkelingen in het redactionele beleid. Toch zijn velen ervan overtuigd dat de krant een onschatbare functie vervult. Al was het alleen maar als middel van onderlinge communicatie. Daarom is er ons veel aan gelegen om het ND als dagblad te behouden.

Eén organisatie binnen ons gereformeerde leven distantiëert zich openlijk van deze actie: de vereniging **Reformanda**. Je kunt dat betreuren en toch tegelijk respecteren. Reformanda profileert zich als een beweging, die kerk en gereformeerde organisatie sterk aan elkaar verbindt. Voor Reformanda is het beleid van het ND om de doelgroep te verbreden, onverteerbaar. Daar is de vereniging duidelijk over. En dat steekt de redactie van haar gelijknamige orgaan ook niet onder stoelen of banken. Overigens is in dit verband het vermelden waard, dat ds. A. Boersma op een Reformanda-vergadering wel opgeroepen heeft om het ND te blijven lezen.

Het RD een alternatief?

In het nummer van 25 mei 1994 van *Reformanda** krijgt, in dit kader, professor De Ruijter onder uit de pan. Wanneer De Ruijter het ND in de aandacht aanbeveelt, vooral bij jonge mensen zoals startende bruidsparen, wordt hem fijntjes onder de neus gewreven, dat er in *De Reformatie* ook wel eens anders over het ND geschreven is. De conclusie luidt dan ook, dat 'de bazuin van *De Reformatie* een onduidelijk geluid geeft'.

Nu gaat het mij niet om deze discussie, die overigens

weinig anders behelst dan een herhaling van zetten.

Ds. P. van Gulp verwerpt het idee om als kerkeraad aan jonge mensen een geschenk-abonnement op het ND te geven. Terzijde merkt hij dan op: 'is het *Reformatisch Dagblad* ook niet (in de woorden van prof. De Ruijter) "een huisgenoot, die duidelijke hulp biedt om de Here te dienen"? Zeker ten aanzien van de begeleiding van de jeugd! Zou dan een kerkeraad dat blad dan ook niet moeten aanprijzen en zelfs **kado** doen?'

Deze woorden zijn zo bij mij blijven haken, dat ik er niet goed van los kan komen.

Na lang nadenken kom ik tot de conclusie, dat ds. Van Gulp er een tweeledig doel mee wil dienen.

In de eerste plaats wil hij volgens mij duidelijk maken, dat er tussen het ND en het RD principieel geen verschil meer is, omdat het ND door de statuten-wijziging geen kerkelijke band meer heeft met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Vroeger kon je als ouderling de gemeentelieden oproepen om het ND te lezen. En in dat kader zou je zelfs wel een geschenk-abonnement kunnen geven bij een huwelijksbevestiging. Volgens ds. Van Gulp kan dat na de statuten-wijziging niet meer. Daarom kun je met evenveel recht een ander dagblad aanprijzen.

Maar ds. Van Gulp gaat in zijn opmerking verder dan deze eerste, voor hem principiële, lijn. Hij komt namelijk ook tot een inhoudelijk oordeel. Hij zegt, dat het RD hulp biedt om de Here te dienen: 'Zeker ten aanzien van de begeleiding van de jeugd!'

Achter deze zin lees ik niet alleen verborgen **kritiek** op het redactionele beleid van het ND, met name als het gaat om de begeleiding van de jeugd, maar vooral een positief oordeel over het RD in dezen. Het uitroepteken spreekt in dit verband duidelijke taal.

Het is deze opmerking die mij dringt tot het schrijven van dit artikel.

Het RD en de jeugd

Wie kennis neemt van de inhoud van het RD, ontmoet inderdaad veel serieuze voorlichting. Serieus ook in de benadering van jongeren. Dat past helemaal in het beeld dat reformatorische christenen vertonen. Bijna dagelijks zie ik reformatorische jongeren op weg van huis naar school

en andersom. Ze 'ogen' in ieder geval heel wat degelijker dan veel gereformeerde jongeren. Of er achter die buitenkant niet evenveel ondeugd schuilt is natuurlijk een andere kwestie. In ieder geval wordt over dat laatste, dus over het gedrag van de eigen jeugd, in het RD veel minder geschreven dan in het ND. De vraag is echter, of dat degelijke beeld het RD maakt tot een gewenste gast in onze gezinnen.

Ik zou daartegen namelijk ernstig willen waarschuwen.

In de eerste plaats omdat het redactionele beleid van het RD bepaald niet vrijgemaakt-vriendelijk is. Wat er binnen onze kerken gebeurt interesseert het RD nauwelijks. En als erover geschreven wordt, is dat bijna altijd in kritisch-negatieve zin.

Heel opvallend was bijvoorbeeld de verslaggeving over de synode van **Ommen**. De redacteurs van het RD, die daar aanwezig zijn geweest, gaven over het algemeen objectief verslag. En wanneer ze de plank eens misloegen, wegens onbekendheid met de 'vrijgemaakte wereld', waren ze bereid om te luisteren. Heel anders van toon was echter het redactionele commentaar. Het zal ds. Van Gorp deugd doen, dat het RD het besluit om preeklezers de zegen te laten uitspreken in de eredienst, scherp afkeurt. Maar als je leest welke gronden de redactie daarvoor zelf aanvoert, dan moet zelfs hem de schrik wel om het hart slaan.

Veel ernstiger is de visie van het RD op de jeugd. Het moet ds. Van Gorp toch bekend zijn, dat het RD haar theologische bagage haalt uit de zwaar-bevindelijke hoek. Dat betekent concreet, dat jongeren in de kerk beschouwd worden als verloren in schuld en zonde, tenzij het mag komen staan te gebeuren dat God **enigen** van hen aan het oordeel ontruikt en redt.

Deze benadering van de jeugd van de eigen achterban werkt zeker ook door in de beschouwing op onze jeugd.

Daarom rijzen mij de haren te berge, wanneer ds. Van Gorp het RD aanbeveelt als een krant die hulp biedt om de Here te dienen, zeker ten aanzien van de begeleiding van de jeugd.

Wanneer er lectuur van vrijgemaakte auteurs besproken wordt in het RD, wordt deze per definitie als onder de maat veroordeeld. Gereformeerde auteurs, zo lees je dan bijvoorbeeld, doen net of gereformeerde jongeren al geloven.

Een tijd geleden heeft mevrouw W.A.E. Brink-Blijdorp de moed gehad om het gereformeerde geloof te verdedigen, tegen de karikatuur die ervan wordt getekend in het RD. Haar artikel is in het RD integraal opgenomen. In een heldere stijl maakte zij duidelijk, dat wij onze vastheid zoeken in de zekerheid van Gods beloften. Beloften, die God ook aan kinderen betekent en verzegelt. Daarvan mag de doop een onuitwisbaar teken zijn.

Geen gereformeerde gelooft, dat een kind gered wordt enkel en alleen omdat het gedoopt is. Maar op grond van Gods beloften geloven wij wel dat kinderen **verbondskinderen** zijn: kinderen van God. Op die bevoorrechte posi-

tie spreken wij onze kinderen aan. Al zien ook wij, tot ons grote verdriet, dat sommige kinderen deze liefde van God versmaden.

Me dunkt, ik hoef dat niet verder uit te leggen.

Maar wat deed het RD met dit artikel? In een redactioneel commentaar werd het tot op de grond afgebroken. Dat kan ook niet anders. Het RD leeft vanuit de theologie dat het verbond alleen met de uitverkorenen is opgericht. En juist over Gods verborgen werk in de uitverkiezing tobben reformatische christenen zo, dat zij hun kinderen voort laten leven in moordende onzekerheid.

Mijn vraag luidt concreet: hoe is het mogelijk dat een blad, dat de pretentie heeft als geen ander het erfgoed van de Vrijmaking veilig te willen stellen, **zulke** 'hulp om de Here te dienen' positief benadert.

Laten we duidelijk zijn: het RD is er vast van overtuigd dat wij onze kinderen, met onze leer over Gods genadeverbond, met een ingebeelde hemel naar de hel sturen.

Ik dacht dat wij ons ook van die leer hadden vrijgemaakt.

Leiding geven aan jongeren

Jongeren bereiken met voorlichting uit kranten en tijdschriften, is buitengewoon moeilijk. Een aantal jaren geleden heeft het christelijke-gereformeerde opinieblad **De Wekker** eens een onderzoek gedaan: lezen jongeren onze vaste jeugdrubriek wel? Het resultaat was bedroevend.

Wat voor **De Wekker** geldt, geldt voor veel andere bladen.

Dat betekent niet dat jeugdrubrieken geen zin hebben. Heel vaak vormt de stof uit jeugdrubrieken het **hulpmateriaal** waarmee ouders hun kinderen benaderen.

Het ND doet, bewust, heel veel voor jongeren. Daarin wil de krant een echt gereformeerd gezinsblad zijn. Als je jongeren wilt aanspreken, moet je het ook aandurven hun taal te spreken. Anders pakken ze de krant niet. Uiteraard levert dat wel eens problemen op, zeker als je als oudere zulke artikelen leest. En soms is dan een kritische reactie geboden. Waarom ook niet? Zo zien we toch toe op elkaar?

Als we ons maar wel realiseren, dat een dagblad met een confessioneel gereformeerd karakter, een geschenk is. Een geschenk om heel zuinig op te zijn. Als het verdwijnt, komt het niet terug. Daarom is het helemaal niet zo gek om pas-getrouwde stellen te vereren met een proef-abonnement. Als een kerkeraad dat niet over z'n hart kan verkrijgen, omdat zoiets niet als een kerkelijke acte wordt gezien, doe dat dan als ouders van de bruid en de bruidegom. U brengt in het nieuwe huis een waardevolle, dagelijkse gast binnen.

H. Folkers

* Mijn reactie wordt zo laat gepubliceerd omdat ik deze bijdrage eerst aan *Reformanda* heb aangeboden. De redactie heeft echter besloten, overeenkomstig vastgesteld beleid, 'geen ingezonden stukken te plaatsen'.

INAUGURATIE PROFESSOR KWAKKEL

Op maandag 5 september aanvaardde prof. drs. G. Kwakkel openlijk zijn ambt als hoogleraar in de Oud-testamentische vakken met het uitspreken van een rede over 'Abrams gerechtigheid' (Gen. 15 : 6). Namens lezers en redactie van De Reformatie willen we professor Kwakkel van harte feliciteren met zijn inauguratie. We wensen hem de leiding van Gods Geest toe bij zijn veelomvattend en verantwoordelijk werk. We hopen, dat we in De Reformatie af en toe mee mogen profiteren van de vruchten van zijn studie.

Bij deze gelegenheid nemen we de toespraak op, waarmee de president-curator ds. C.J. Smelik zich op 5 september tot prof. Kwakkel richtte. We sluiten ons graag bij zijn goede wensen aan.

M. te Velde

Professor Kwakkel,

U hebt nu openlijk uw ambt aan deze universiteit aanvaard.

Wij van onze kant willen nu graag openlijk verklaren, dat wij bijzonder dankbaar zijn dat u uw benoeming tot hoogleraar wilde aanvaarden, en zo uw gaven en krachten wilt geven aan de opleiding tot de dienst des Woords. 'Wij' – daar bedoel ik mee de curatoren en de docenten, allen die aan de universiteit verbonden zijn, en met name de kerken die deze universiteit reeds 140 jaar onderhouden.

Er is bij ons blijdschap over de bereidheid die de Here u gaf, om deze dienst op u te nemen. Blijdschap, en ook vertrouwen. Want wij achten u hóóg, niet alleen vanwege uw jeugdige leeftijd (dat óók, en wij hopen dat u door Gods gunst vele jaren met zegen en vrucht mag werken op het vakgebied van het Oude Testament), maar vooral ook vanwege uw christgelovig wetenschappelijk bezig zijn. In theologicis bent u meester op vele wapens. Daar kan de opleiding tot de dienst des Woords alleen maar goede vruchten van verwachten en plukken.

De vakken die u werden toevertrouwd hebben hun eigen gewicht in het geheel van de opleiding. Ze omvatten veel en eisen veel. Wij tillen dan ook niet licht aan de taak die u begonnen bent. U zelf en wij, zijn dan ook dankbaar voor de gewaardeerde assistentie voor u van dra. Blok-Sytsma, als ook voor de spontane hulpdienst die uw voorganger, prof. Ohmann, de eerste tijd nog wil vemchten. Laat dat in dit uur ook openlijk verklaard zijn.

Toch blijft uw taak omvangrijk. Emotioneel gezien zal

uw benoeming anno 1993 minder schokkend zijn geweest dan anno 1987, toen u vanuit de pastorie in Beverwijk geroepen werd uw filologische kennis dienstbaar te stellen aan de opleiding van predikanten. Maar uw taak is met de benoeming tot hoogleraar wel zwaarder geworden.

Prof. Kwakkel, u aanvaardt de hele Schrift als het gezaghebbende Woord van God en u ontvangt met de kerk van Christus al de boeken van het Oude en Nieuwe Testament als heilig en canoniek. Maar uw studiezin en wetenschappelijke interesse gaan toch vooral uit naar het Oude Testament.

Dit Oude Testament lijkt tegenwoordig bijzonder in trek te zijn allerwegen. De tijd lijkt voorbij, waarin de Utrechtse oudtestamenticus Joh. de Groot anno 1941 een geschrift het licht deed zien voor een breed publiek, onder de titel: *Weg met het Oude Testament?* Tot 'kerkelijke mensen, maar ook "buitenstaanders"', zoals De Groot het uitdrukt, verzette hij zich in dit geschrift 'tegen de leuze die reeds vele tientallen van jaren wordt aangeheven: "los van het Oude Testament!"'

Die tijd lijkt voorbij. Het Oude Testament is bijzonder populair geworden in allerlei theologieën, tot en met de meest recente theologie van de 'wederopbouw' met het Jozua-motto.

Maar uw en onze liefde tot het Oude Testament is vanuit een geheel andere invalshoek, namelijk die van het gereformeerd belijden, b.v. in de Heidelbergse Catechismus, zondag 6 antwoord 19, over Gods spreken onder het Oude Verbond en de vervulling ervan in Jezus Christus; als

ook in de Ned. Geloofsbelijdenis, art. 2 tot en met 7 en art. 25, over de getuigenissen uit de Wet en de Profeten. Dit belijden bewaart ons voor elke verenging en humanisering van het Oude Testament.

Prof. Kwakkel, wij weten dat u zich van **harte** aansluit bij dit gereformeerd belijden en zich daaraan gebonden weet. God geve u, dat u van daaruit vruchtbaar bezig mag zijn voor het binnenleiden van a.s. predikanten in de schatkamer van het Oude Testament; vruchtbaar ook in een wetenschappelijk studeren, dat resultaat oplevert op uw vakgebied in **binnen-** en buitenland. Gods Geest geve u daartoe veel wijsheid en inzicht. Verlichting door de Heilige Geest, van wie elke Schriftlezer en Schriftgeleerde afhankelijk is. Alleen in zijn licht zien wij het licht.

Bij de Amsterdamse oudtestamenticus **M.A. Beek** las ik, dat indertijd de dichter P.C. Boutens aan diverse **faculteiten** van de Rijksuniversiteit te Utrecht enkele dichtregels heeft aangeboden als motto voor de resp. faculteiten. Voor de theologische faculteit in Utrecht had Boutens deze regels:

Bijlichten wij met mens'lijke verklaring
'het duister voetspoor van Gods openbaring.'

M.A. Beek schrijft dan dat hij dit een prachtig motto vindt. De theologische faculteit verwierp echter dit motto indertijd. Hun bedenkingen ertegen zullen ook de onze zijn: niet **wij** lichten bij in het duister, maar de Geest van de Here licht **Ons** bij. Zoals de zinspreuk van de Utrechtse Universiteit al eeuwen luidde en nog luidt: 'Sol iustitiae, illustra nos' – 'zon der gerechtigheid, verlicht ons'.

Prof. Kwakkel, Gods Geest verlichte u! De **HERE** houdt zelf de fakkel bij. Als u studeert en doceert. God, die in den beginne gesproken heeft: Licht schijne uit het duister, heeft het doen schijnen in onze harten, om ook u te ver-

lichten met de kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Christus' (2 Kor. 4 : 6).

Dàt te weten en te vertrouwen in geloof, moge u steeds bemoedigen. De kracht die alles te boven gaat, is van God. Ik weet mij de tolk van de curatoren en de docenten, van de familieleden en van de kerken, als ik de wens uitspreek dat God u vele goede jaren geeft van studie en onderwijs in Kampen, jaren van collegialiteit en vriendschap.

U weet dat in en door de kerken gebeden wordt voor de opleiding tot de dienst des Woords. Ook u mag zich door die gebeden gesteund weten.

Het was, meen ik, dr. Okke Jager die eens geschreven heeft, dat God aan iedere evangeliedienaar een hulp geeft die bij hem past: een biddende gemeente. Zo is het ook. Een biddende gemeente: in Beverwijk en in Kampen, en in alle gemeenten. De Gereformeerde Kerken zijn u lief. Want, zo getuigde u op de synode van Ormen: 'Daar heb ik Christus leren kennen'.

Uw wens, prof. Kwakkel, zal vandaag en in de toekomst een paulinische wens zijn: 'Broeders, bidt voor ons'.

En die wens verstaan we niet maar als een privé-wens voor privé-welzijn. Paulus gebruikt immers nadrukkelijk het meervoud 'ons': de evangeliedienaren, predikanten, afgezonderd voor het zendingswerk of ook voor de opleiding tot de dienst des Woords.

De biddende kerk omringt de dienaren van de kerk, ook als zij geroepen worden tot leraar van de kerk.

C.J. Smelik

RIEMER & WALINGA, BOEKVERKOOPEMERS • STATIONSSTRAAT 131, 3851 ND ERMELOO • TEL. 03417-52405 • FAX. 03417-51394 • OUDE KIIK IN 'T JATSTRAAT 71, 9712 EE GRONINGEN • TEL. 050-134041 • FAX. 050-187210

RIEMER & WALINGA, BOEKVERKOOPEMERS

Binnenkort rolt de laatste oplage van

DE KORTE VERKLARING, JUBILEUMAANBIEDING van **f 1209,00** voor **f 600,00**
van de persen. We begrepen van de uitgever dat deze oplage op voorhand al bijna uitverkocht is.

Wanneer u nog wilt profiteren van dit schitterende aanbod, dan is het verstandig

NU TE REAGEREN!

Er zal van dit standaardwerk na deze jubileum-aanbieding (uitg. Kok bestaat dit jaar 100 jaar)
geen herdruk meer komen, zo werd ons meegedeeld.

Dit is dus uw laatste kans!

G. Riemer, Boekverkooper te Ermeloo

Stationsstraat 131, 3851 ND Ermeloo / Tel: 03417 - 52405 / Fax: 03417 - 51394

Boekhandel Ben Doornbos

Oude Kijk in 't Jatstraat 71, 9712 EE Groningen / Tel: 050 - 134041 / Fax: 050 - 187210

Religieuze bitterballen en vrome dipsauzen

In de *Groninger Kerkbode* schreef ds. **H. Kwast** over de mentaliteit van het hedendaagse **kerklid**, dat het zo vrese-lijk druk heeft, dat er voor de vervulling van de ambten geen tijd meer is. We citeren hem via **Trouw** van 27 augustus:

'Wij zijn vandaag behept met een consumptiementaliteit tot in het kerkelijke aan toe. Op zondag begeren wij de aanbidding van religieuze bitterballen en **frikandellen**, verrijkt met vrome dipsauzen. Daarvoor heeft het vrouwtje of mannetje dominee maar te zorgen. Van de organist verwachten wij muzikaal genot op het niveau van **Marie Claire Alain**. De koster is aansprakelijk voor een aangename temperatuur. En na de kerkdienst begeven wij ons, al dan niet voldaan, naar de koffie.'

Ds. Kwast heeft voor deze instelling geen goed woord over:

'Als wij een kerkelijke gemeente overeind willen houden, kost dat ook tijd, inspanning en vooral toewijding.'

Gebogen hart en gebogen hals

Prof. dr. **W. van 't Spijker** schrijft, naar aanleiding van 'vijftig jaar Vrijmaking', in *De Wekker* een aantal artikelen onder de titel: Om **het juk van Christus**. In het nummer van 2 september lezen we:

Er zijn er heel wat geweest, in diezelfde dagen waarin het gebod van de synode uitging, die gehoopt hadden op werkelijke toenadering, althans tussen de christelijk-gereformeerden en de vrijgemaakten.

Het is ook niet zomaar, dat in 1947 sprake was van een wending in de houding. Ja zeker, met grote voorzichtigheid, en naar alle kanten duidelijk **makend** dat we ons principe niet zouden prijsgeven enz. Maar men sprak over een profetische roeping die onze kerken zouden bezitten. En men ging aan de slag. Zij die toen gerekend werden tot de jongeren, meenden dat er iets in de lucht zat en dat de zaak zou gaan veranderen. Er was sprake van een toenadering in dogmatisch opzicht.

Men kon wel eenvoudig de vraag stellen, of de vrijgemaakten zich in 1944 niet terstond bij de Christelijke Gereformeerde Kerk hadden moeten voegen. Ik hoorde prof. K. Schilder op een vraag in die richting antwoorden, dat die roeping er zeker lag, maar dat het ook een vereiste was om zoveel mogelijk broeders daarvan te overtuigen. En dat vroeg om wat tijd en geduld.

Nu, de eerlijkheid gebiedt om te zeggen, dat wij vreemd zouden hebben opgekeken wanneer de vrijgemaakten massaal zouden zijn overgekomen. Maar dat deden ze niet. En van het enthousiasme van die eerste tijd is ook niet zoveel overgebleven.

Het is ook de vraag, of men in zulke zaken allereerst moet rekenen met een factor als ons eigen menselijke enthousiasme. Er moet grond voor zijn. Die grond ligt echter welbeschouwd niet in onze **ervaring** of interpretatie van tijden en gelegenheden. Zij is te zoeken in hetgeen wij krachtens de Schrift belijden.

Er is in een halve eeuw heel wat veranderd. Het verhaal daarvan behoeft hier niet verteld te worden. De eenheid van de kerken is niet bereikt, ook niet dichterbij gekomen, lijkt het. in ieder geval

niet die eenheid waarvan in Schrift en belijdenis sprake is. Het hortende **Samen op Weg-proces** kan niet doorgaan voor een realisering van deze gekwalificeerde eenheid.

Van het elan waarvan zo vlak na de oorlog sprake is geweest, is ook niet veel meer overgebleven. in de plaats daarvan is er een gelatenheid, een volslagen gebrek aan enthousiasme. Velen zeggen: laten we het over iets anders hebben.

Het zou ook een vergemakkelijking van de situatie betekenen, wanneer we de Schrift en de belijdenis op dit punt zouden kunnen laten voor wat ze zijn. Maar daartoe **krijgen** we de kans niet. Zij hebben tot nu alle veranderingen overleefd. Ze zullen er langer zijn dan alle argumenten die wij in onze verlegenheid bedacht hebben, om aan de concrete eis van de Here **Zelf** te ontkomen. En we kunnen, we mogen niet ontkennen, dat we aan die belijdenis ons gebonden hebben. Zij behoort tot datgene wat we met onze handtekening hebben bekrachtigd, met ons ja-woord bij vele kerkelijke gelegenheden hebben bevestigd met een blij gemoed. We zouden eens moeten denken over de vraag wat de aard en de kwaliteit is van het geloof, waarmee we de belijdenis zeggen te aanvaarden. Stel, iemand zegt dat hij moeite heeft om de belijdenis van de rechtvaardiging, of die van de verkiezing, of die van de noodzaak van de wedergeboorte, aan te nemen. We zouden hem het vuur aan de schenen leggen. We zouden hem vermanen en bij al te halsstarrige weigering, zouden we ons gedwongen zien om er iets disciplinairs aan te doen.

Maar laat iemand van de kerk zeggen wat hij wil; laat hem de kerk verachten, de eenheid breken, laat hem schismatiek optreden en de broederschap schenden: het is goed, zodra hij zegt dat de kerk met een hoofdletter 't' is waarop het aankomt. Hij zweeft bij de onzichtbare kerk. Maar, vragen we dan: wat is de kwaliteit van het geloof dan wel?

Het zou goed zijn, wanneer degenen die werkelijk gereformeerd willen zijn, niet slechts formeel een band aan de belijdenis zeiden te hebben. Het zou goed zijn, wanneer zij allen niet maar hun belijdenis zouden geloven. Het zou een zegen zijn, wanneer zij hun **geloof** zouden belijden, hun **geloof aan de kerk**.

Ja, zo hoor ik mijn broeder reeds: dat zeg je goed! Je geloof **aan de kerk**. Dat is nog wat anders dan je geloof **in de kerk**. Wacht even, zeg ik dan. Was het niet zo dat er een onlosmakelijke band is tussen het geloof **waarmee** we geloven, en het geloof, **dát** we geloven? Daar moet nog iets meer over gezegd worden en hoe dat dan zit met de kerk. En met het juk van Christus, waaraan de valse kerk zich niet wil onderwerpen, terwijl zij die **van** de Kerk zijn (let wat mij betreft op de hoofdletter uit de **belijdenis**, art. 28), de hals buigen onder het juk van Christus.

We kennen mensen die zeggen dat ze het hart willen buigen. Wie controleert het? Dat gebogen hart moet onder andere kenbaar worden aan de gebogen hals! Onder het juk van Christus in die heilige vergadering die echt, helemaal écht Kerk wil zijn.

Gebogen hart: o, we zoeken het. We horen het, wanneer de psalm weerklink heeft gevonden, die spreekt van: Wat buigt ge u neder o mijn ziel en wat **zijt** ge onrustig in mij! We zeggen dan: dat wordt te veel gemist bij onszelf en bij anderen. Immers, alleen daar kan men zeggen: hoop op God, want ge **zult** Hem nog loven!

Maar de gebogen hals: o, we missen het te zeer bij al diegenen die zo gaarne de klanken zoeken te horen van de gebogen, verbrijzelde harten. Die stijve hals, wie zal ze buigen? Toch moet ze zich onder het juk van **Christus** begeven. Immers, buiten dat juk is geen zaligheid!

Heeft dat dan iets met de kerk te maken? We zullen zien D.V.

Waarom bent u niet Christelijk Gereformeerd geworden?

In verband met het eerste stukje van Van 't Spijker is het interessant om nog één keer iets op te halen uit *Reformatie Stemmen*, ditmaal van de hand van ds. C. Vonk in het nummer van 7 juni 1945. 'Waarom bent u niet Christelijk Gereformeerd geworden' is de titel.

Gaarne wil ik op die vraag antwoorden. Even een opmerking vooraf.

Niets zal mij liever zijn, dan een hereeniging van de gansche Gereformeerde Gezindheid in Nederland. Zij is nu al lang genoeg droevig verdeeld geweest. Sinds het begin der vorige eeuw eigenlijk. Een kerkelijke hereeniging met allen, die instemmen met de drie formulieren van eenigheid, dus ook met onze Christelijk Gereformeerden, wordt door ons stellig begeerd. En het is onze plicht haar energiek na te streven.

Dat deze vraag sinds de Vrijmaking gerezen is, laat zich verstaan. Evenmin als wij moeten onze Christelijk-Gereformeerde broeders immers iets hebben van de leer als zou de doop aanwezige wedergeboorte of aanwezig geloof verzegelen. Vandaar dat men nu wel eens vraagt: waarom hebt U zich niet bij de Chr. Geref. Kerk aangesloten?

Maar heel deze vraagstelling deugt niet. Zij gaat van een misverstand uit. Alsof wij door de Vrijmaking kerkelijk dakloos zouden geraakt zijn en alsof wij toen wel of een nieuwe Kerk moesten stichten, of omzien naar een andere Kerk waarbij we het best konden aankloppen met het verzoek om aldaar als lid te kunnen worden toegelaten.

Doch wij zijn door de Vrijmaking allerminst kerkelijk dakloos geraakt. O zeker, men heeft ons wel menigmaal onze gebouwen ontnomen, maar die gebouwen vormen de Kerk niet. De Kerk is niet het gebouw, maar de mensen die er in zitten.

Bij de Vrijmaking zijn wij juist niet iets anders geworden, zijn wij juist géén nieuwe Kerk geworden en zijn wij juist niet naar een andere Kerk overgegaan. Daar draaide het nu net om.

Wij wáren Gereformeerd.

En wij bléven juist Gereformeerd. De nieuwe orde en de nieuwe leer, welke men gedacht had ons even in de gauwigheid op te dringen, wezen wij juist als on-Gereformeerd af.

Zij, die deze nieuwe kerkorde en deze nieuwe kerkleer zich wél hebben laten welgevalen, zij hebben opgehouden Gereformeerd te zijn. Al blijven zij zich nu op menige plaats nog Geref. Kerken noemen, het helpt allemaal niets. Ze zijn pseudo-Geref. Kerken geworden. En wij zijn de aloude Geref. Kerken gebleven. En op sommige plaatsen zal men er zeer waarschijnlijk dan ook niet aan denken het recht op dien naam prijs te geven. Ik denk b.v. aan de Geref. Kerk te Capelle aan den IJssel en aan de Geref. Kerk te Enschede.

Een Geref. Kerk, die een on-Gereformeerde leer en een on-Gereformeerde kerkregering aanvaardt – zooals dat de 'synodale' hebben gedaan – zulk een Kerk verliest haar recht op den naam Gereformeerd. Zij verwerpt haar belijdenis en verliest dus haar voorrechten, welke uit die belijdenis voortvloeien. Zij wordt in feite kerkelijk dakloos, ook al houdt zij wederrechtelijk allerlei bezittingen als kerkgebouwen, archieven, gelden, de gebouwen der Theol. Hoogeschool te Kampen, enz., in haar beheer. Doch zij beheert ze wel, maar bezit ze feitelijk niet. Gelijk dat wel vaker geschiedt, na gevallen van rooverij b.v.

Ons antwoord is hiermee gegeven.

Wij zeggen thans tegen de pseudo-Geref. Kerken, wat koning Abia zei tegen het rijk van Jerobeam, hetwelk zich afgescheurd had: 'Gij zijt wel een groote menige, maar ons aangaande, de HEERE is onze God en wij hebben (tenminste in deze zaak) Hem niet verlaten', 2 Kron. 13 : 8 en 10, gij daarentegen hebt

ten 1e aanvaard een *nieuwe orde* (waardoor Christus over de plaatselijke kerken is onttroond en zich een vergadering van deputaten voor Hem in de plaats heeft gezet, een geval van muitenrij dus) en ten 2e aangenomen een *nieuwe leer* (waardoor men vervallen is tot de leugenleer van tweeërlei Evangelie, van tweeërlei doop en van tweeërlei verbond, waardoor men onzen getrouwen en waarachtigen God in den grond der zaak heeft gemaakt tot een dubbelhartigen God, tot een tyran en huichelaar, zouden de Dordtsche Leerregels zeggen). Om nu van de heillooze gevolgen dezer zonden, als ambtelijke broedermoord en woordbreuk (t.o.v. den Kerkvrede van 1905, die door de 'synodalen' verscheurd is) maar te zwijgen.

Zoo hadden wij dus ten dage der Vrijmaking niet de minste reden om Chr. Geref. te worden. Wij bleven immers de Geref. Kerken.

Mochten wij evenwel na verloop van korter of langer tijd tot een hereeniging komen met alle Geref. belijders in ons vaderland, en zouden wij alsdan den wettig ons toekomende naam van Geref. Kerken (vrijgemaakt naar art. 31 D.K.O.) voor een anderen vrijwillig inruilen, dan zou dat natuurlijk een geheel andere quaestie zijn. Het laat zich immers zeer gemakkelijk voorstellen, dat de Geref. belijders, die thans verspreid zijn over de Chr. Geref. Kerk, de Ned. Herv. Kerk, de zoogenáámde Geref. Kerken en de Geref. Kerken (vrijgemaakt naar art. 31 D.K.O.), zich straks allen tezamen zullen vereenigen, b.v. onder den naam: *De Reformatorische Kerken van Nederland*.

Geve evenwel God de HEERE, dat zij, die inzake leering en regering der Kerk overeenstemmen, alsdan niet zullen twisten over het noemen met een naam.

De vragers uit eigen kring en eventueel ook onze Chr. Geref. broeders zullen thans verstaan, waarom er voor ons in den zomer van 1944 geen enkele reden was om Chr. Geref. te worden. Maar varen wij wel als Geref. Kerken ernstig met onze hereenigingspogingen voort! Want aansluiten vergt niet slechts der tijden nood, doch bovenal het Woord van God.

Op alle gebied zoeken mensen ruimte

Hervormd Nederland van 6 augustus bood een interview met prof. dr. C.A. van Peursen. Onder de kop *Elke filosofie komt in een slop terecht* wordt eerst beschreven, dat Van Peursen altijd aandacht vraagt voor de mens in zijn werkelijkheid. Beide elementen moeten tot hun recht komen. Sommige wetenschappelijke stelsels lijken een prachtig fluitspel, maar zonder speler. Maar ook het zogenaamde *postmodernisme* kan hij niet erg waarderen:

Aan de andere kant verwacht hij van een filosofie die de afzonderlijke, op zichzelf gerichte mens centraal stelt, evenmin veel heil: 'Een mens die geen contact heeft met zijn omgeving, heeft niets meer te betekenen'. Die heilloze weg gaat volgens hem het postmodernisme, de filosofische stroming die al weer over haar hoogtepunt heen is, maar onder intellectuelen nog veel sympathie heeft.

Van Peursen wil het postmodernisme niet als eindpunt zien. Zijn laatste boek draagt dan ook de titel *Voorbij het postmodernisme*. Enkele stukjes uit het interview:

U speelt in uw laatste boek tegenover het postmodernisme op nieuw de kaart van de werkelijkheid. Maar u heeft niet geprobeerd te verklaren waardoor het postmodernisme ontstaan is.

''Nou ja, voor mijn gevoel zit het terloops in het boek. De bestaande filosofie met een werkelijkheid hier en een werkelijkheid daar achter (God, of de eeuwige ideeën) dat kan niet meer. Dat is door allerlei filosofen voordien al gezegd. Het postmodernisme heeft het nogmaals op een agressieve, aandachttrek-

kende manier aan de orde gesteld. Dat heeft een goede functie gehad, het is een zuiveringsproces. Maar wat me irriteert, is dat de postmodernisten denken dat zij de laatste filosofen zijn, na hen valt niets meer te zeggen. Als je je eigen pretentie wilt waarmaken, moet je zeggen dat je een doorgangssituatie bent en niet een afsluiting. Ik noem dat het helikoptergezichtspunt van het postmodernisme, boven de verwarringen van de mensen gaan hangen en zeggen dat alles erg relatief is."

(...)

Is relativisme een vorm van degeneratie?

"Dat niet direct, maar wel een soort crisis-verschijnsel. Dat je zozeer omver wordt geworpen door de verscheidenheid aan waarden, dat je dreigt een eiland te worden. Toch gebeurt dat in de werkelijkheid niet, je bereikt elkaar natuurlijk wel. Ik was in Peking en zag de mensen in een lange rij staan voor een pas geopend restaurant Kentucky Fried Chicken, het grootste ter wereld. Ik zei tegen die Chinezen: 'Hoe kan dat? Waarom doen jullie dat nou, geef mij maar Peking-eend, dat is een stuk lekkerder'. Waarop de Chinees zei: 'Ja, maar die Amerikaanse sfeer'. Er is een universalisme van cultuur die je niet tegenhoudt."

Is dat niet veel eerder cultureel imperialisme?

"Ja, maar 't gekke is dat het met gretige handen wordt opgenomen. De Levi's broek is een statussymbool en een symbool van vrijheid, die we niet hebben opgedrongen. Ik moest in China college geven in een centrum van partijtop-mensen. Ik was de eerste buitenlander die daar les gaf. Je zag al dat ze graag ideeën hoorden die anders waren. Dat heb je in sommige kerkelijke kringen ook. Daar is men dolgelukkig als men eens iets anders hoort. Die zucht naar verbreding. Ik vind dat ook terug bij moderne Nederlandse managers. Zij zijn tegenwoordig erg geïnteresseerd in de culturele context."

Om af en toe en passant iets cultureels te kunnen laten vallen?

"Het zijn dure cursussen. De ondernemingen zien er iets in, de managers worden geestelijk flexibeler. Ik zie het op alle gebied dat mensen ruimte zoeken."

G.J. van Middelkoop

WOORD EN WERELD

*Zojuist verschenen
tweede druk*

'Wees wijs met wijsheid'

door Ds. H.J.J. Feenstra

Ds. Feenstra laat de rijke betekenis van Spreuken zien voor allerlei facetten van het dagelijks leven.
Een geweldige hulp bij het werk op de studieverenigingen.

Bent u geen abonnee? Bestel dan spoedig. Of abonneer u op de serie cahiers (f 11,95). Losse cahiers f 16,10.
Scholma Druk 05900 - 13636

UIT DE KERKEN

Beroepen te Axel: A.P. Feijen te Heemse.

Toegelaten tot de dienst des Woords door de classis Zutphen: G.J. Klapwijk, beroepen predikant te Doetinchem en Doesburg.

BEVESTIGING EN INTREDE

Joh.A. Schelling, kandidaat te Kampen, deed op zondag 28 augustus zijn intrede te Zevenbergen nadat hij door zijn vader, ds. P. Schelling van Leeuwarden in het ambt was bevestigd. Nieuw adres: Galgenweg 57, 4761 KR Zevenbergen, a (01680) 24729. Ph. Troost, kandidaat te Kampen, deed op zondag 4 september in Driebergen-Rijssenburg intrede, na zijn bevestiging, door ds. A.S. van der Lugt te Rotterdam-Centrum. Adres: St. Hubertuslaan 80, 3972 WN Driebergen, ☎ (03438) 32265.

Ds. D.J. Zandbergen te Dokkum, deed die dag te Zwolle-Centrum intrede, na bevestiging door ds. J. Slotman te Enschede. Adres: Elsbeek 29, 8033 BC Zwolle.

Ds. H. Smit te Uithuizerneeden werd op 11 september bevestigd te Rouveen door de ds. R. de Graaf te Rouveen en deed daarna zijn intrede. Adres: Korte Kerkweg 10, 7954 GC Rouveen, a (05226) 1223.

SAMENSMELTING

De kerken van 's-Gravenhage-Oost, 's-Gravenhage-West en Scheveningen zijn per 1 september samengesmolten tot de gemeente 's-Gravenhage-Centrum/Scheveningen. De predikanten ds. A. Geelhoed en ds. G. Mulders zijn vanaf die datum met emeritaat gegaan.

PREEKVERZOEK

In verband met (herstel van) ziekte kan ds. J.M. Goedhart voor 5 december geen preekverzoeken voor 1995 in overweging nemen.

VERLOF

Ds. G.J. Bruijn, namens de Ger. Kerk van Spakenburg-Zuid werkzaam in Lubumbashi, Zaire, is momenteel met zijn gezin op verlof in Nederland.

ACADEMISCH JAAR

De opening van het academisch jaar 1994-1995 heeft plaatsgevonden op maandag 5 september. Drs. G. Kwakkel, benoemd tot hoogleraar in het Oude Testament aanvaardde zijn ambt met het uitspreken van zijn inaugurale rede, getiteld 'Abrams gerechtigheid (Genesis 15 : 6)'. Na afloop kom men hem gelukwensen met zijn benoeming.

ADRESWIJZIGINGEN E.D.

's-Gravenhage-Centrum/Scheveningen * Scriba: zie Scheveningen (p. 133).

's Gravenhage-Oost, 's-Gravenhage-West (p. 131) en Scheveningen * Scriba: zie Scheveningen (p. 133) en zie (samensmelting) hierboven.

Vrouwenpolder * Scriba: B. van Urk, Prins Bernhard-laan 8, 4354 BH Vrouwenpolder, a (01189) 3359 (p. 146).

PREEKVOORZIENING

Enkele jaren geleden is een poging gedaan op vrijwillige basis wat orde te brengen in de preekvoorziening. Wanneer iedere betrokkene zich hieraan houdt, betekent dit minder bellen en betere verdeling. Concreet betekent dit het volgende voor 1995:

- A. In de eerste week van oktober (week 40, met name maandag 3 oktober) uitsluitend de predikanten binnen de eigen classis en plm. binnen een straal van 50 km. **binnen** de regio bellen.
- B. In de tweede week van oktober (week 41, maandag 10 okt.) de predikanten buiten de classis c.q. de straal van 50 km binnen de regio. Dit houdt in dat de predikanten hun rooster voor 1 oktober gereed moeten hebben en voor die datum ook geen preekverzoeken voor 1995 aannemen.

VERENIGINGENE.D.

De gereformeerde studentenvereniging 'Trajectum ad Mosum' (TAM) te Maastricht heeft zich omgevormd tot een studievereniging (p. 218).

Idske de Jong-de Haan
Maat en overdaad
Over alcohol en gokken,
experiment en verslaving

'Alcohol hoort er voor mij bij – het praat wat makkelijker. Een sociaal smeermiddel? Zou best kunnen, ja. En ik wil ook alcohol op mijn verjaardag.'

'Waarom ik gok? Nou, als we patat halen en wachten, gooien we er wel eens een knaak in.'

Welk risico zit eraan? Is nee oké? Is experimenteren normaal? **Probleemgebruik?** Hulp **zoeken/geven** – een daad van moed!

Dit boekje belicht deze problematiek.

112 pag., ing., f 14,50.

Dick Mostert
Eenzame fakkeldragers
Jeugdpastoraat en praktijk

De communicatie tussen jongeren en ouderen is niet optimaal. Hoe pak je dat in de praktijk aan? De praktijk van het 'ouder'-, 'opvoeder' en 'jongere'-zijn. Samen in een kerk. Hoe verder? Dit boekje geeft een handreiking. Luisteren! Begrijpen! Oefening! Zó de fakkel van het geloof doorgeven en brandend houden. Niet eenzaam blijven.

160 pag., paperback, f 16,75.

Verkrijgbaar
bij de boekhandel

Oosterbaan
Postbus 25
4460 AA
Goes
Tel. 01100-15591

Le Cointre b.v.

DE BIOGRAFIE!

Wat er al niet verscheen en verschijnt over K. Schilder, een goede en complete levensbeschrijving is er niet bij. In die leemte is nu voorzien door een uitnemend Schilder-kenner: dr. J.J.C. Dee. Van zijn hand verscheen het eerste deel van de Schilder-biografie. Het beschrijft Schilders leven en werk tot zijn inaugurele rede in januari 1934.

In dit boek komt Schilder vooral als gezaghebbend, maar niet-onomstreden predikant en als gedreven schrijver/journalist naar voren. Uiteraard werpt de biografie ook een helder licht op wat voor velen tot nu toe een duistere periode was in Schilders leven: de belangrijke studietijd in Duitsland. Opvallend is ook de ruime aandacht die de auteur geeft aan Schilders trilogie 'Christus in Zijn lijden', een hoogtepunt in Schilders exegetisch, dogmatisch en homiletisch werk.

Dr. J.J.C. Dee: **K. Schilder - zijn leven en werk deel I (1890-1934)**

Gebonden, 429 pag., f 49,50 – Verkrijgbaar in de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre b.v. – Postbus 25 – 4460 AA Goes – Tel. 01100-15591